

METODOLOGIJA SOCIOLOŠKEGA RAZISKOVANJA

Sociologija je znanstvena disciplina. Zato, ker mora:

- imeti opredeljen predmet raziskovanja
- sistematično vključevati dosedanja spoznanja in oblikovati fond znanstvenega znanja
- razvijati načine spoznavanja in pridobivanja novih spoznanj, tj. metode raziskovanja.

Vsaka znanstvena disciplina ima opredeljene predmet in metode raziskovanja ter oblikovan sistem znanstvenih spoznanj.

Metode raziskovanja: ustaljeni postopki pridobivanja novih znanstvenih spoznanj. standardizirani načini zbiranja podatkov in njihove obdelave, na podlagi katerih oblikujemo znanstvena spoznanja.

Metodologija: veda o tem, kakšni so splošno veljavni načini, metode in načela znanstvenega raziskovanja.

Načela znanstvenega spoznanja

Znanstveno spoznanje: o tem govorimo samo takrat, kadar so izpolnjene zahteve po splošnosti, objektivnosti, preverljivosti, veljavnosti, zanesljivosti, natančnosti in sistematičnosti – načela znanstvenega spoznanja. Predpostavlja, da v stvarnosti obstaja določen red, zakonitost, da dogodki niso povsem naključni, da je pojave, procese moč raziskati in da med njimi obstaja povezanost.

Splošnost: za vsako spoznanje je treba natančno opredeliti za koga in do kje velja.

Objektivnost: 1. gre za zahtevo, da poskuša raziskovalec čim bolj izključiti subjektivna prepričanja in vrednotenja.

2. vprašanje, kaj in katere podatke vključimo v raziskovanje. Zahteva, da iščemo in prikazujemo vse podatke, pomembne za razumevanje raziskovalnega problema.

Preverljivost: zahteva popoln opis raziskovalnih postopkov in metod, s katerimi so bila spoznanja pridobljena. Celotno delo mora biti javno.

Veljavnost: podatki, ki jih zbiramo, morajo osvetliti točno tisti problem, ki ga raziskujemo.

Zanesljivost: označuje kakovost naših meritev in se nanaša na **natančnost** merjenja podatkov.

Viri in način zbiranja podatkov

Primarni viri: podatke zbiramo sami. Imamo nadzor nad postopkom zbiranja in obdelave podatkov, hkrati pa je lahko tudi obdelava podatkov skladnejša z raziskovalnim problemom.

Sekundarni viri: uporabili smo tisto, kar je že nekdo obdelal in uredil. Podatki so že na voljo, vprašanje pa je, kako so zbrani, obdelani in ali so za naš predmet raziskovanja primerni.

Temeljni pristop k raziskovanju

Kako raziskujemo, je odvisno od tega, kako pristopamo k pojasnjevanju družbenih problemov in vprašanj.

Kvantitativne metode raziskovanja: s pomočjo številnih objektivnih dejstev, z natančno analizo, s kvantitativnimi podatki in preverjanjem le-teh odkrivamo družbene zakonitosti. Tako je mogoče:

- obravnavati družbena dejstva kot stvari
- družbeni svet na objektivni način klasificirati, prešteti...
- družbena dejstva se pojavljajo skupaj (korelacija)
- obstajajo vzročne zveze med pojavi.

Kvalitativne metode raziskovanja: interpretativni pristop poudarja, da je vodilo za delovanje posameznika njegovo razumevanje in interpretiranje dogodkov. Ni zbiranje empiričnih podatkov, temveč pojasnjevanje dogodkov.

Proces oblikovanja znanstvenega spoznanja

Domneva ali hipoteza: je predlog raziskovalca za razumevanje pojavov in procesov. Je predlog o obstoju, lastnostih ali določeni vrsti povezanosti med pojavi in procesi. Usmerja raziskovalno delo. Delimo jih na:

- opisne (obstoj pojava, pogostosti pojava, intenziteti pojava, trajanju ...)
- pojasnjevalne, obrazložijo (razmerja med pojavi, vzročnost ...)

Spremenljivke: so pojav, lastnost, značilnost, ki se spreminja. Najbolj značilne so: spol, starost, ... značilno je, da v vsaki enoti, ki jo vključimo v raziskavo lahko pripišemo določene lastnosti oz. vrednosti. Preučevanje povezanosti med dogodki je raziskovanje povezanosti med spremenljivkami. Razlikujemo med:

- neodvisno
- odvisno spremenljivko.

Odvisna spremenljivka: tista, ki je predmet našega preučevanja in se spreminja, ker nanjo vpliva oziroma deluje neodvisna spremenljivka.

Neodvisna spremenljivka: pojasnjuje pojav ali dogodek, saj je to spremenljivka, ki povzroča spremembo na odvisni spremenljivki.

Korelacija in vzročnost: skušamo ugotoviti, kako so pojavi med seboj povezani. Korelacija izraža stopnjo povezanosti med pojavi in procesi. Zveze med pojavi so lahko vzročne – določen pojav vpliva na drugega.

Vzorčenje: so pravila in postopki za izbor enot v vzorec. Populacija je skupnost vseh enot pojava, ki ga preučujemo. Opredelitev je odvisna od problema. Del populacije, ki ga dejansko vključimo v raziskavo in preučujemo, imenujemo vzorec. Vzorec mora biti reprezentativen.

Vrste vzorčenja:

- naključnostni vzorec (za vsako enoto populacije je enako verjetno, da bo vključena v vzorec)
- strukturirani vzorec (skušamo zajeti značilnosti populacije. Zajamemo enak delež žensk, moških,... ki je značilen za to populacijo)
- vzorec snežene kepe (posameznik, ki je vključen v vzorec, nas pripelje do druge osebe, ki jo nato vključimo v vzorec itd. zaprte družbene skupine...)

Metode sociološkega raziskovanja

Metoda opazovanja, opazovanja z udeležbo, spraševanja, analize dokumentov, eksperiment.

Izbira je odvisna od tega, kar raziskujemo, od pogojev v katerih izvajamo raziskavo ter od temeljne usmeritve. Značilen je **metodološki pluralizem** (kombiniranje kvantitativnih in kvalitativnih metod).

Metoda opazovanja: o znanstvenem opazovanju lahko govorimo le takrat, ko so izpolnjeni naslednji pogoji:

- predmet raziskovanja je opredeljen
- opazovanje je sistematično
- vodijo se natančni zapisi
- temelji na teoretskih izhodiščih
- opazovalne rezultate je treba preveriti.

Ločimo več vrst opazovanja. (glej učbenik 2, str.15)

V sociologiji se pogosto uporablja **opazovanje z udeležbo**. Zanj je značilno, da

raziskovalec med raziskovanjem živi in dela s skupino, ki jo preučuje. Omogoča mu spoznati tudi tisti del, ki je skrit površnemu opazovalcu. Zato se uporablja v zaprtih in nedostopnih skupinah. Ima tudi svoje omejitve: preučevati je možno le manjšo skupino ljudi, zato stopnja posplošitve ne mora biti velika. Težko je zapisovati podatke in ugotovitve. Zahteva veliko časa. Metode je subjektivna.

Eksperiment: je metoda, pri kateri raziskovalec aktivno posega v raziskovalne razmere. Namerno vpelje spremenljivko in preučuje učinek njenega delovanja. Potrebuje dve skupini: **eksperimentalno** (vpeljana nova spremenljivka) in **kontrolno** (ni nove spremenljivke). Za spremenljivko menimo, da vpliva na spremembe predmeta raziskovanja. Po lastnostih si morata biti skupini čim bolj podobni. Ima omejitve: težko je ugotoviti razmere, na podlagi katerih lahko sklepamo, da je sprememba nastala zaradi spremenljivke. Upoštevati je treba vedenje tisti, ki so vključeni v raziskavo. Obstajajo tudi etični pomisleki.

Metoda spraševanja: intervju in anketa. Intervju lahko poteka ob vnaprej pripravljenih vprašanjih. To vrsto imenujemo strukturirani intervju. (omogoča hitrejše napredovanje, tematika je ves čas ista, vpliv spraševalca je manj oseben) Nestrukturirani intervju je veliko manj formalen, ni vnaprej natančno določenih vprašanj, raziskovalec določi okvirno temo spraševanja. (boljše razumevanje stališč, odgovori pa lahko postanejo preveč obsežni in zahtevni za nadaljnjo obdelavo). Metoda spraševanja z vprašalnikom ali anketo zahteva pisne odgovore na vprašanja, ki so lahko zaprta ali odprta. Metode spraševanje omogočajo kvantitativno obdelavo podatkov.

Metoda analize dokumentov: neosebni in osebni viri. Osebni: avtobiografije, pisma, dnevniki, neosebni: časopisi, uradni spisi ... lahko naredimo analizo vsebine ali tematsko analizo. Omogoča študij posameznega pojava v daljšem časovnem obdobju, primerjavo različnih skupin ljudi. Problem je verodostojnost vira, selekcija dokumentov in interpretacija vira.

Faze raziskovalnega dela

So posamezni koraki, ki jih moramo opraviti v raziskovalnem delu.

Opredelitev problema: lahko ostaja na opisni ravni, kjer je pomemben predvsem opis medsebojnega vplivanja različnih dejavnikov, lahko pa tudi na pojasnjevalni ravni.

Pregled literature: pregled del, ki na določenem področju že obstajajo. Opozori nas na možnosti in omejitve pri raziskovanju izbranega problema.

Opredelitev hipoteze: po prvih dveh fazah je mogoče postaviti domnevo o odnosih, o povezanosti med pojavi..., ki pa jo je treba še dokazati ali zavreči.

Izbor metod: preveriti je treba podatke, s katerimi bomo dokazali hipotezo. Navadno uporabimo kombinacijo različnih metod. Preveriti moramo, ali res dobimo tiste podatke, ki nam bodo pomagali pri raziskovanju problema.

Zbiranje podatkov: treba je voditi dokumentacijo. Treba jih je urediti in sistematično predstaviti.

Analiza rezultatov: vzpostavljanje zveze med zbranimi podatki in hipotezo. Interpretirati rezultate pomeni ugotoviti, kaj lahko trdimo na osnovi zbranih podatkov. Raziskovalec mora biti kritičen in nepristranski.

Zaključki: odgovoriti skušamo na zastavljeno vprašanje. Odgovor mora biti celovit.